

בבא קמא ל'

משנה

השופך מים ברשות הרבים, והוזק בהם אחר, חייב בנזקו. המצניע את הקוץ ואת הזכוכית, והגודר את גדרו בקוצים, וגדר שנפל לרשות הרבים, והוזקו בהם אחרים, חייב בנזקו.

גמרא

לא שנו אלא שנטפנו כליו במים אבל אמר רב יהודה בשם רב, המשנה מחייבת את הוזק הוא פטור קרקע עולם הזיקתו השופך מים ברשות הרבים כשאדם הוחלק במים ובגדיו התטנפו במים, אבל כאשר הוא עצמו הוזק במים השופך פטור, כיון ש'קרקע עולם' היא שהזיקתו. אמר לו רב הונא, והרי האדם ניזוק במים שלו שהרי לא הפקירם⁴⁷⁸, וכיון שהתערבבו בעפר של רשות הרבים ונעשו רפש, ייחשב כמו שהשליך רפשו לרשות הרבים שחייב גם אם הוזק אדם בגופו כשהחליק בהם⁴⁷⁹? אמר לו רב יהודה, האם אתה סובר שהמשנה מדברת כשהמים לא תמו? המשנה מדברת כשהמים תמו⁴⁸⁰, ואין כאן רפש⁴⁸¹.

ומבארת הגמרא, הטעם שהתנא צריך להשמיע את הדין של טינוף הבגדים בשני המקרים, במשנה הקודמת בנשבר כדו ברשות הרבים. ובמשנתנו בשופך מים ברשות הרבים, להשמיע את הדין גם בימות הגשמים וגם בימות החמה. ששנינו בברייתא, כל אלו שאמרו פותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם, בימות החמה אין להם רשות, ובימות הגשמים יש להם רשות. ואף על פי שבימות הגשמים יש להם רשות להוציא מים לרשות הרבים, אם הזיקו חייבים לשלם.

במצמצם פטור מפני שאין דרכם של אמר רבי יוחנן, מה שלמדנו במשנה לגבי הצנעת בני אדם להתחכך בכתלים הקוץ שחייב, זה רק כשהקצוות של הגדר בולטים לרשות הרבים. אבל כשצמצם את הגדר לתוך חצרו והקצוות אינם בולטים לתוך רשות הרבים פטור. ואמר אחא בנו של רב איקא, הטעם מפני שאין דרכם בני אדם להתחכך בכתלים, וזה שהתחכך בכותל וניזוק עשה דבר משונה. ובמפריח חייב משום ממונו שהזיק, כיון שלא הפקירם והבליט אותם למקום הילוך רבים ברשות הרבים.

478 שהרי אם הפקירם אינו צריך להיות חייב משום בור על נזקי הכלים. רש"י.

479 רב הונא לא דייק כך על מה שרב אמר על המשנה לעיל כשהוחלק אחר במים משום ששם לא שפך מים בכונה, או מפני ששם משמע שהוחלק וכאן נאמר והוזק, שהוזק במים עצמם. תוס'.

480 הראב"ד על הרמב"ם גורס להפך מי שסברת בתמו מיא, לא בדלא תמו מיא, ועיין במ"מ. ועיין בהערה הבאה.

481 והמשנה מדברת בין כשהמים תמו ובין אם המים לא תמו. התוס' שואלים אם המים תמו והפקירם הוא בור ופטור על הכלים. וי"ל שהמים לא תמו לגמרי ועדיין ראויים לשימוש כל שהוא. ואם נגרוס להפך והמשנה אינה מדברת בתמו המים, כשנבלעו בעפר ונעשו טיט, אלא בלא תמו המים והם צלולים ומסתמא לא הפקירם. תוס'.

תנו רבנן, המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חברו ונפל לרשות הרבים והזיק חייב המצניע. ואמר רבי יוחנן, שהמצניע חייב כשהכותל היה רעוע, והיה צריך לדעת שהכותל עלול לנפול והם יזקו. אבל בכותל בריא, המצניע פטור שלא היה צריך להעלות בדעתו שבעל הכותל יסתור אותו, ובעל הכותל חייב מפני שהיה צריך להצניעם.⁴⁸²

ז"א המכסה בורו בדליו של חברו ובעל ואמר רבינא, מכאן נלמד שהמכסה בורו בדליו הדלי לקח את דליו בעל הבור חייב של חברו, ובא בעל דלי ונטל דליו בעל הבור חייב. מפני שבעל הבור היה צריך להעלות בדעתו שבעל הדלי יקח את הדלי שלו. והחידוש של רבינא הוא, שלא נאמר שבכותל רעוע המצניע חייב ובעל הכותל פטור, מפני שבעל הכותל אינו יודע מי המצניע ואינו יכול להודיע לו שיקח את הקוצים והזכוכיות שלו. אבל לגבי בעל הדלי היינו אומרים שיהיה חייב, שכיון וידע מיהו בעל הבור היה עליו להודיע לו שהוא לוקח את דליו ושיכסה את בורו. לכן אמר רבינא שזו אינה הסיבה שהמצניע חייב ובעל הכותל פטור⁴⁸³, והדין שווה גם בבור וגם בדלי.

מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות ואמרי לה מילי דנזיקין ואמרי לה מילי דברכות מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהם, כדי שלא יגרמו נזק. ומעמיקים אותם בעומק שלשה טפחים, כדי שלא שהמחרשה לא תעכב⁴⁸⁴. רב ששת היה זורק אותם באש גדולה, ורבא⁴⁸⁵ היה זורקם לנהר 'רגלת', חדקל. ואמר רב יהודה, מי שרוצה להיות חסיד יקיים את הענינים של מסכת אבות, ויש אומרים את הדברים של נזיקין. ויש אומרים את הדברים של ברכות⁴⁸⁶.

משנה

המוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים כדי שיירקבו וייעשו לזבל, והוזקו בהם, חייב. ואם אחר זכה בהם, הם שלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברשות הרבים והזיקו חייבין לשלם, ולא הפקיעו מהם את השבח בלבד, אלא אף בגופם כל הקודם בהן זכה⁴⁸⁷. ההופך את הגלל ברשות הרבים, והוזק בהן אחר, חייב בנזקו.

גמרא

482 בספרים אחרים, מפני שכהוא סתור כותל בריא הוא שינה.

483 רש"י. ר' חננאל מפרש שכיון שבעל הדלי לוקח את הדלי שלו אינו צריך לחשוש לבורו של חברו.

484 בירושלמי שלא תעלם המחרשה.

485 בספרים אחרים וכן ברי"ף הגרסא היא רבינא במקום רבא.

486 חסיד הוא מי שעושה את מעשיו על צד היותר טוב. אם אדם יקפיד בעניני נזיקין הוא טוב לבריות, אם יקפיד בעניני אבות הוא טוב לעצמו במדות טובות, ואם יקפיד בעניני ברכות הוא טוב לשמים. מהרש"א בח"א.

487 לשון אחר, כל המקלקלין ואפילו עשו ברשות. רש"י.

לכאורה המשנה אינה כרבי יהודה בברייתא, שאמר רבי יהודה בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים, וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה. שעל מנת כן, הנחיל יהושע את הארץ. ואומרת הגמרא יתכן לומר שהמשנה היא כרבי יהודה⁴⁸⁸, אלא שאף שמותר להם להוציא שאם הזיק משלם. שואלת הגמרא, והרי ששנינו במשנה⁴⁸⁹, רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור, מפני שהוא ברשות⁴⁹⁰? אומרת הגמרא שבנר חנוכה אינו פטור משום שהוא ברשות בית דין אלא מפני שהוא ברשות מצוות הדלקת נר חנוכה, אבל אם הוציא ברשות שאינה רשות מצוה חייב כנזקן.

ר"נ אמר המשנה היא שלא ומביאה הגמרא ראייה שרבי יהודה פוטר את כל מי בשעת הוצאת זבלים כרבי יהודה שהוציא לרשות הרבים ברשות. ממה ששנינו, כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים, כגון אלו שאמרו פותקים ביבותיהם לרשות הרבים, אם הזיקו חייבין לשלם, ורבי יהודה פוטר. הרי שמשנתנו אינה כרבי יהודה? אמר רב נחמן, המשנה כדברי רבי יהודה אלא שהוא פוטר במקום אחר רק בשעת הוצאת זבלים⁴⁹¹, והמשנה מחייבת שלא בשעת הוצאת זבלים, ובוה גם רבי יהודה מודה שחייב. רב אשי אמר, אפשר להעמיד את המשנה כרב יהודה, שמדובר כשהוציא תבנו וקשו שלא הרקיבו ולא נעשו זבל עדיין והם מחליקים⁴⁹², ובני אדם עלולים להחליק בהם. אבל הוא פטר כשהוציא לאחר שנעשה זבל שלא עלולים להחליק עליו כל כך, ולכן אם הזיקו פטור מלשלם.

רב אמר כל הקודם זכה גם בגופם זעיר אמר רק בשבחם הרבים, כל הקודם בהן זכה. אמר רב, כל הקודם זכה בין בגופם ובין בשבחם, שקנסו גופם משום שבחם. וזעירי אמר, כל הקודם זכה בשבחם אבל לא בגופם, ולא קנסו גופם משום שבחם. שואלת הגמרא על רב ממה ששנינו, ההופך את הגלל ברשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקן. ומדוע בוה לא שנינו שכל הקודם זכה בהם? אומרת הגמרא, התנא שנה ברישא כל הקודם בהן זכה, והוא הדין בסיפא. ולא קשה ממה ששנינו, ואסורין משום

488 והמשנה אומרת שכל הקודם לאחר שלשים זכה בהן.

489 בסוף פרק הכונס.

490 לפי הס"ד שמדובר במשנה בשעת הוצאת זבלים קשה מרשב"ג על רשב"ג שאומר בב"ב אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום, ודייקו בגמרא כל מקום שנתנו רשות להניח אם הזיק חייב. ולפי הלשון השני ברש"י, שרשב"ג חולק על הת"ק שאפ' בעושים ברשות חייב לשלם, קשה גם למסקנה. ושמא יש לחלק בין שני העניינים אפ' שהגמרא בסוגייתנו משווה אותם. תוס'.

491 והגמרא בב"מ שאומרת לימא דלא כר' יהודה לא חילקה כך מפני שגם אם יעמידו את המשנה שלא בשעת הוצאת זבלים המשנה אינה כר' יהודה, שהרי מתירים להוציא ע"מ לזבל לאלתר ובכ"ז שנינו שמשלם מה שהזיק, ולר"י משמע שאינו משלם. מהלשון שע"מ כן הנחיל ליהושע את הארץ. או מפני שמלשון המשנה המזבל משמע שהוא בשעת הוצאת זבלים, ונתנו למזבלעצה טובה שיזבל לאלתר אע"פ שיכול להניח ל' יום כדי שלא יצטרך לשלם. תוס'.

492 והמשנה מחייבת בגללים מפנישאיין בהם שבת ולא התירו להוציאם בחינם. תוס'.

גזל. מפני ששנינו זאת על כל המשנה, ואפילו על תבן וקש שאסורים משום גזל, שאחרי שאחר זכה בהם אסור לגזלם ממנו.

שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא⁴⁹³, המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהם אחר חייב בנזקו, וכל הקודם בהן זכה, ומותר משום גזל. וההופך את הגלל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב, ואסור משום גזל? אלא אמר רב נחמן בר יצחק שאין להקשות מגלל, מפני שרב אמר שקנסו גופו משום שבחו רק בדבר שיש בו שבח⁴⁹⁴, ולא בגלל שאינו בו שבח אחרי שהוציאו לרשות הרבים.

הספק האם קנסו גופם לאלתר או לאחר שהשביחו משום שבחם, האם קונסים אותו מיד או שקונסים אותו רק אחרי שהשביחו? ומביאה הגמרא ראייה ממה שהקשו על רב מגלל שאין בו שבח, מכאן שרב סובר שקנסו גופם מיד. דוחה הגמרא ואומרת, הרי הקשינו על רב לפני שרב נחמן חילק בין דבר שאין בו שבח, לדבר שיש בו שבח. וסברנו שרב קנס בגופם גם בדבר שאין בו שבח, ובודאי שקנסו בדבר שיש בו שבח לאלתר. והספק אם קנסו לאלתר הוא רק אחרי שרב נחמן חילק ואמר שלרב קנסו גופם רק בדבר שיש בו שבח.

לרב חכ' או בשטר שיש בו רבית שגובה את הקרן שבאה לידו בהיתר שואלת הגמרא, לכאורה תנאים נחלקו במחלוקת רב וזעירי ששנינו, שטר שכתוב בו רבית, קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית, דברי רבי מאיר⁴⁹⁵. וחכמים אומרים, גובה את הקרן⁴⁹⁶ אבל לא את הרבית. ולכאורה רב סובר כרבי מאיר וזעירי סובר כחכמים? מבארת הגמרא, רב יאמר שהוא יכול לסבור כחכמים שבאמת גובה את הקרן מפני שהגיע לידו בהיתר, אבל כשהגוף עצמו הוא שמזיק גם לחכמים קנסו גופם משום שבחם. וזעירי יכול לסבור כרבי מאיר, ולרבי מאיר קנסו שלא יגבה גם את הקרן משום שמשעת כתיבת השטר נעשתה שומא ועברו על איסור: "לא תשימון עליו נשך". אבל כאן מי יאמר שיזיקו.

המוציא תבנו לרה"ר חייב וכל הקודם זכה ואסורין משום גזל במחלוקת רב וזעירי ששנינו, המוציא תבנו וקשו

493 יש לגרוס והתניא ולא והתנן.

494 מכאן יש להוכיח שבצניע את הקרן לא גרסו כל הקודם זכה בהן. תוס'.

495 לר"י נראה שלר"מ המלוה מפסיד את החוב גם כשיש הודאה או עדות אחרת. תוס'.

496 משמע שגובה גם ממשועבדים. ועדי השטר אינם נפסלים, למרות שהעדים עברו איסור והם רשעים. מפני שלבני אדם "לא תשימון עליו נשך" משמע על המלוה, הלווה, והעריב, ולא על העדים. תוס'.

497 לכאורה משמע מכאן שלא גורסים בדברי רשב"ג במשנה, כל הקודם בהן זכה. שהרי אם גורסים כך רשב"ג חולק על ת"ק במה שהוא סובר שקנסו גם בגופם. וי"ל שאפשר לדחות, כולה רשב"ג, שהיה רשב"ג אומר וכו'. או שיש לחלק בין קש ותבן שיש בהם שבח רב לשאר דברים שיש בהם שבח מועט. ורשב"ג אומר שהוא הדין בשאר דברים. תוס'.

לרשות הרבים לזבלים והוזק בהם אחר חייב בנזקו, וכל הקודם בהם זכה, ואסורין משום גזל. רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם, וכל הקודם בהן זכה, ומותרין משום גזל. ויש סתירה בדברי התנא, כל הקודם בהם זכה, ואסורים משום גזל!⁴⁹⁸ אלא יש לומר שהתנא אומר שקנסו שבחם, וכל הקודם זכה בשבחם, אבל גופם אסור משום גזל. ורשב"ג אומר מותרין משום גזל, גם גופם מותר למי שזכה בו, מפני שקנסו גופם משום שבחם?

לזעירי ודאי הוא מח' תנאים לרב וחלקו בהלכה ואין מורין כן ואומרת הגמרא שלזעירי הוא בודאי מחלוקת תנאים⁴⁹⁹, ולרב יתכן שאין בדבר מחלוקת תנאים.

שרב יאמר שלדברי הכל קנסו גופם משום שבחם, וחכמים ורשב"ג חולקים אם 'הלכה ואינן מורין כן'. תנא קמא סובר שההלכה היא שקנסו גופם משום שבחם בדיעבד, אבל אין מורים למי שבא לשאול אם מותר לו לזכות בגופם, אלא אומרים לו שהדבר אסור משום גזל. ורשב"ג סובר 'הלכה ומורין כן', אם אדם בא לשאול מורים לו שמותר לו לזכות בגופם לכתחילה. וכמו שאמר רב הונא בשם רב 'הלכה ואין מורין כן'. ורב אדא בר אהבה אמר משם רב 'הלכה ומורין כן'!

שואלת הגמרא, והאם אין מורים כן, והרי רב הונא הפקיר שעורים קלופים ששטחו ברשות הרבים, ורב אדא בר אהבה הפקיר פסולת תמרים ששמו ברשות הרבים. ומובן שרב אדא בר אהבה הורה כן לשיטתו, אבל האם רב הונא שהורה כן חזר בו? אומרת הגמרא, שרב הונא הפקירם מפני שהתרו בבעלים כמה פעמים לסלקם ולא סילקו אותם.

498 הגמרא לא תירצה, אסורין משום גזל לאותו שקדם וזכה ורשב"ג אמר שמותרים. מפני שאין סברא שיחלקו בדבר זה. תוס'.

499 אין סברא לומר שחולקים בהלכה ואין מורין. מפני שפשוט שמורים לכתחלה שיכולם לזכות בשבת. תוס'.

